Голові разової спеціалізованої вченої ради
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
доктору юридичних наук, завідувачу кафедри
економічного права та економічного судочинства
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Рєзніковій Вікторії Вікторівні

# РЕЦЕНЗІЯ

**доктора юридичних наук, доцента,
доцента кафедри економічного права та економічного судочинства
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Гарагонича Олександра Васильовича
на дисертацію
ГЕРАСИМЧУК ЄЛИЗАВЕТИ АНДРІЇВНИ
на тему «Правове регулювання застосування інструментів торговельного захисту СОТ в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 – Право за спеціальністю 081 – «Право»**

**Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження** визначається новими викликами та зростанням невизначеності, з якими стикається міжнародна торгівля у світі, де глобальні економічні та політичні процеси перебувають під впливом постійних змін. Україна є активним учасником глобальної торгівлі, яка останніми роками активно адаптується до нової архітектури міжнародних економічних відносин. На її формування впливають регрес глобалізації та зміщення акценту на регіоналізацію (формування міждержавних економічних блоків), зниження ефективності глобальних інституцій, зокрема Світової організації торгівлі, зростання геоекономічної напруженості та перебудова глобальних ланцюгів постачання. В таких умовах на перший план виходить питання забезпечення ефективного захисту інтересів України, в т.ч. із залученням міжнародних інституцій таких як Світова організація торгівлі. Успішне вирішення цих питань потребує комплексного дослідження правового регулювання застосування інструментів торговельного захисту Світової організації торгівлі в Україні. Це зумовлює актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 61 «12»
«9» 03 2026 р.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації** свідчить про її цілісність і глибину наукового підходу. Зміст роботи відповідає спеціальності 081 «Право» з акцентом на господарське право та пропонує розв'язання актуальної правової проблеми – розроблення теоретичних і практичних рекомендацій з удосконалення правового регулювання торговельного захисту в Україні.

Дисертація є одним з перших системних досліджень у вітчизняній науці господарського права, присвячених правовому регулюванню проведення в Україні антидемпінгових, антисубсидиційних і спеціальних розслідувань та застосуванню за їх результатами антидемпінгових, компенсаційних та спеціальних заходів як інструментів торговельного захисту СОТ.

Мета та завдання логічно та послідовно сформульовані, що дозволило розкрити тему дисертаційного дослідження. Для досягнення поставленої мети в дисертації були визначені такі завдання:

– визначити поняття інструментів торговельного захисту та системи торговельного захисту, дослідити структуру та зміст системи торговельного захисту відповідно до угод СОТ;

– дослідити правову регламентацію інструментів торговельного захисту СОТ за законодавством України;

– визначити місце інструментів торговельного захисту в системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

– дослідити процесуальні і матеріальні аспекти процедури проведення в Україні антидемпінгових та антисубсидиційних розслідувань як розслідувань явищ, що мають ознаки недобросовісної конкуренції;

– дослідити специфічні процесуальні і матеріальні аспекти процедури проведення в Україні спеціальних розслідувань як розслідувань зростаючого імпорту, що не має ознак недобросовісної конкуренції;

– з'ясувати порядок оскарження результатів торговельних розслідувань у СОТ і порядок виконання рішень Органу СОТ з питань вирішення спорів в Україні;

– дослідити правовий статус та повноваження Європейської комісії у сфері торговельного захисту;

– встановити перспективи розвитку системи торговельного захисту в Україні у зв'язку з набуттям членства в ЄС;

– сформулювати пропозиції з удосконалення чинного законодавства України, що регулює торговельний захист і його інструменти.

**Наукова новизна одержаних результатів** обумовлюється тим, що дисертація є першим в вітчизняній науці комплексним дослідженням правового регулювання проведення в Україні антидемпінгових, антисубсидиційних і спеціальних розслідувань в Україні та застосування за їх результатами антидемпінгових, компенсаційних та спеціальних заходів як інструментів торговельного захисту СОТ.

Наукова новизна одержаних результатів конкретизується в теоретичних положеннях і висновках, найсуттєвішими серед яких є такі.

*Вперше:*

– визначено поняття торговельного захисту як сукупності передбачених угодами СОТ та національним законодавством інструментів, які застосовує країна імпорту у відповідь на добросовісні або недобросовісні дії іноземних виробників та/або експортерів і які є додатковими торговельними бар'єрами, запровадженими з метою захисту національного товаровиробника й урівноваження торговельного балансу;

– визначено поняття системи торговельного захисту України як сукупності правових, економічних та інституціональних заходів і механізмів, які застосовує держава в особі уповноважених органів державної влади (суб'єкти системи торговельного захисту) в межах антидемпінгових, антисубсидиційних та спеціальних розслідувань з метою захисту внутрішнього ринку від імпорту товарів з третіх країн;

– запропоновано запровадження поняття «елементів доказування» торговельних розслідувань, яке визначено як факти, припущення чи гіпотези, що потребують доведення, стосуються певної сфери діяльності суб'єктів

торговельних розслідувань, утворюючи склад розслідування, на основі яких може бути сформовано остаточний висновок у межах розслідування. Визначено перелік елементів доказування торговельних розслідувань, а саме: національний товаровиробник; товар, що є об'єктом розслідування; імпорт товару в Україну; шкода, заподіяна національному товаровиробнику; причинно-наслідковий зв'язок; національні інтереси;

– обґрунтовано доцільність встановлення можливості перегляду статусу національного товаровиробника протягом проведення розслідування після отримання інформації та доказів від заінтересованих сторін, оскільки в межах розслідування можуть бути виявлено факти, які можуть підтверджувати, що національний товаровиробник не має підтримки 50% ринку;

*удосконалено положення щодо:*

– визначення національних інтересів шляхом звуження останніх до інтересів споживачів та міжнародних інтересів, оминаючи інтереси національного товаровиробника, оскільки аналіз національних інтересів з позиції національного товаровиробника спричинить дисбаланс змагальності, у такому випадку надається перевага стороні обвинувачення та може дискримінуватися сторона захисту;

*дістали подальшого розвитку положення щодо:*

– ролі й статусу Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі стосовно необхідності виокремлення положень про склад і повноваження цього органу в самостійний нормативно-правовий акт, що істотно покращить регулювання торговельних розслідувань;

– встановлення відмінності у правовій природі між антидемпінговими й антисубсидиційними заходами та спеціальними заходами, а саме: антидемпінгові та антисубсидиційні мита є результатами поведінки учасників ринку, що мають ознаки недобросовісної конкуренції, тобто навмисної протиправної поведінки суб'єктів господарювання та/або органів влади, а спеціальні заходи у вигляді мита або квот не є результатом протиправної поведінки виробників та/або

експортерів в Україну і застосовуються у відповідь на цілком добросовісні дії учасників ринку;

– визначення правової природи антидемпінгових, антисубсидиційних і спеціальних заходів шляхом віднесення заходів у вигляді мита до методів тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а спеціальних заходів у вигляді квот – до нетарифних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

– розмежування поняття «значної шкоди» в межах проведення спеціальних розслідувань й «істотної шкоди» – у межах антидемпінгових й антисубсидиційних розслідувань, що виражається через різний обсяг доказування впливу імпорту на національного товаровиробника: при дослідженні значної шкоди орган розслідування має довести «*загальне істотне погіршення стану національного виробника*», в той час як істотної шкоди – достатньо аргументувати погіршення окремих фінансово-економічних показників вітчизняних виробників;

– визначення предмета позову щодо оскарження рішень Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі за результатами розслідувань шляхом включення окремої вимоги, а саме «зобов'язати Міжвідомчу комісію з міжнародної торгівлі вчинити дії», що забезпечить більш ефективний захист порушених прав заінтересованих сторін без необхідності проведення нового торговельного розслідування.

Робота містить й інші положення, що представляють теоретичну та практичну цінність, відображені в дисертаційному дослідженні. Заслуговує на увагу практична спрямованість дослідження, використання матеріалів практики, виважені та обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення господарського законодавства.

Основні наукові положення, які виносяться на захист, представляються із зазначенням відмінності одержаних результатів від відомих раніше, що відповідає абзацу 5 п. 8 Вимог до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40).

**Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.** Позитивно оцінюючи виконану наукову роботу Є.А. Герасимчук, варто зазначити, що дисертація містить деякі положення, висновки, пропозиції, які відбивають спірні теоретичні погляди або суб'єктивне сприйняття їх авторкою, тому можуть бути предметом подальшої наукової дискусії, а саме:

**1.** Дисертанткою пропонується вважати торговельні розслідування *квазісудовими процесами* шляхом визначення ознак, що уподібнюють торговельні розслідування до судового процесу: 1) чітко визначена процедура проведення розслідування; 2) рішення за результатами розслідувань ухвалюються на основі оцінки доказів, які подаються заінтересованими сторонами розслідувань; 3) розслідування передбачає залучення сторін та їх представників, а орган розслідування має право проводити слухання, які відбуваються фактично за правилами судових засідань; 4) рішення є обов'язковими до виконання, мають юридичну силу; 5) рішення за підсумками торговельних розслідувань можуть бути оскаржені у судовому порядку (с. 67–69).

Але такі самі ознаки притаманні й процесу розгляду справ в адміністративному порядку в рамках адміністративної процедури. Наприклад, розгляд Антимонопольним комітетом України справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції згідно із Законом України «Про захист економічної конкуренції»: 1) здійснюється за чітко визначеною процедурою (Розділ VII); 2) рішення за результатами розгляду справи приймаються на основі оцінки доказів, які подаються особами, які беруть участь у справі (абз. 3 ч. 1 ст. 40, ч. 2 ст. 41); 3) розгляд справи передбачає залучення сторін та їх представників (ст. 39), а Антимонопольний комітет України має право за клопотанням сторін у справі за власною ініціативою органу Комітету, або за дорученням Голови Комітету проводити слухання, які відбуваються фактично за правилами судових засідань (ст. 23-1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України»); 4) рішення Антимонопольного комітету України є обов'язковими до виконання, мають юридичну силу (ч. 2 ст. 56); 5) рішення за

підсумками розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції можуть бути оскаржені у судовому порядку (ст. 60). Тобто, якщо проводити паралель між ознаками торговельних розслідувань, які наведено дисертанткою у дисертаційному дослідженні, і процедурою розгляду Антимонопольним комітетом України справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, то такий розгляд також можна вважати квазісудовим процесом.

З огляду на вищевикладене, цікаво на захисті почути думку дисертантки щодо співвідношення понять «*квазісудовий процес*» та «*адміністративна процедура*».

**2.** Як зазначено дисертанткою, відповідно до ч. 3 ст. 8 Закону України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» тривалість спеціального розслідування *не повинна перевищувати* 270 днів з дати його початку, але за надзвичайних обставин Комісія може продовжити цей строк до 330 днів.

Натомість дисертантка пропонує *встановити мінімальну тривалість розслідування, яка має становити не менше одного року* без встановлення максимальної тривалості. Вбачається встановлення тільки мінімальної тривалості спеціального розслідування без встановлення його максимальних меж створює ризики штучного затягування його проведення. При цьому і сама дисертантка у роботі наголошує на тому, що практика СОТ засвідчує, що встановлення тривалих часових меж для проведення розслідування може призводити до некоректних результатів в частині дослідження, чи відповідає динаміка імпорту критеріям зростання, передбаченим у міжнародних угодах (с. 140).

**3.** У дисертації обґрунтовується необхідність при дослідженні Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства України доказів в рамках розслідувань *встановлювати* та аналізувати *всі фактори об'єктивного та кількісного характеру, що впливають на національну промисловість*. Саме Міністерство повинно проактивно досліджувати елементи доказування, а не

заінтересовані сторони, і якщо заінтересовані сторони не співпрацюють з Міністерством у межах розслідування, то *органу розслідування слід самостійно шукати й аналізувати докази* для того, щоб мати можливість прийняти рішення за результатами спеціальних розслідувань про застосування спеціальних заходів (с. 143).

Вбачається проблематичною практична реалізація пропозиції дисертантки щодо встановлення Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства України всіх факторів впливу на національну промисловість. Таких факторів може бути багато і їх встановлення може призвести до необґрунтованого витрачання ресурсів Міністерства і, більше того, затягування розслідування.

Потребує додаткового обґрунтування пропозиція дисертантки щодо перекладення тягаря доказування, в т.ч. пошуку доказів, із заінтересованих сторін на орган розслідування.

**4.** За результатами дослідження на підставі теоретичних положень дисертації дисертанткою розроблено пропозиції з удосконалення законодавства про торговельний захист (с. 202-203). Дисертація могла б значно виграти, якщо б ці пропозиції були оформлені окремим законопроєктом.

Вказані зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження Є.А. Герасимчук, оскільки стосуються дискусійних питань, що пов'язані переважно з новизною і складністю проблематики правового регулювання застосування інструментів торговельного захисту Світової організації торгівлі в Україні та відсутністю у науці господарського права єдиного концептуального підходу до вирішення такої проблеми. Дисертація є завершеною працею, в якій отримані нові обґрунтовані теоретичні результати, що в сукупності є суттєвими для розвитку науки господарського права.

**Практичне значення одержаних результатів дослідження** полягає у можливості їх застосування при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності

суб'єктів, в діяльності Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України і в судовій практиці господарських судів України.

Висновки і пропозиції дисертантки можуть бути використані у нормотворчій діяльності, зокрема при внесенні змін до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» та інших актів господарського законодавства.

Крім того, основні положення роботи можуть бути використані при підготовці науково-практичних видань, підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій для наукових працівників, юристів-практиків, викладачів, аспірантів і студентів юридичних закладів вищої освіти.

Матеріали дослідження можуть використовуватись при викладанні таких дисциплін як «Господарське право», «Міжнародне економічне право», а також спецкурсів з відповідної тематики.

**Особистий внесок здобувачки.** Дисертація є науковою працею, що була виконана здобувачкою особисто. У роботі висвітлені власні ідеї і розробки авторки, що дозволили вирішити поставлені наукові завдання, а також вона містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані дисертанткою особисто. Використані в дисертаційному дослідженні ідеї, положення, твердження чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для аналізу висновків здобувачки та повноти теоретичної складової роботи.

**Повнота викладення наукових положень та основних результатів дисертації у наукових виданнях.** Основні результати дисертаційного дослідження викладено у чотирьох наукових статтях, а також чотирьох тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

**Апробація матеріалів дисертації.** Результати дослідження були апробовані на міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких: «Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання правового регулювання. Другі наукові читання пам'яті

професора Пронської Граціелли Василівни» (м. Київ, 21 квітня 2023 року); «Розвиток України в умовах мілітарного впливу: соціально-правові, економічні та екологічні аспекти» (м. Київ, 28 березня 2023 року); «Треті наукові читання пам'яті професора Пронської Граціелли Василівни» (м. Київ, 12 квітня 2024 року); «Юридична наука та освіта: минуле, сучасне і майбутнє» (м. Київ, 1 травня 2025 року).

**Відсутність порушень академічної доброчесності.** У ході вивчення дисертаційного дослідження та наукових публікацій дисертантки фактів порушень академічної доброчесності не виявлено.

**Відповідність дисертації встановленим вимогам.** Відповідно до п. 21 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (із змінами), протягом строку навчання в аспірантурі (ад'юнктурі) аспірант (ад'юнкт) повинен виконати освітню і наукову складові освітньо-наукової програми, зокрема, здобути теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіти методологією наукової та педагогічної діяльності, а також провести власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та/або практичне значення, опублікувати наукові публікації за темою дисертації, підготувати дисертацію та пройти процедуру атестації разовою спеціалізованою вченою радою на підставі публічного захисту наукових досягнень у формі дисертації. Наукова складова освітньо-наукової програми є її невід'ємною частиною, що реалізується у вигляді індивідуального плану наукової роботи аспіранта (ад'юнкта) та передбачає проведення власного наукового дослідження під керівництвом одного або двох наукових керівників та оформлення його результатів у вигляді дисертації відповідно до вимог згідно із законодавством.

Відповідно до п. 25 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (із змінами) стан готовності дисертації аспіранта (ад'юнкта) до захисту визначається науковим керівником (або консенсусним рішенням двох керівників). Науковим керівником дисертаційної роботи є доктор юридичних наук, професор, професор кафедри економічного права та економічного судочинства Поєдинок Валерія Вікторівна. Відповідно до висновку наукового керівника дисертація аспірантки Є.А. Герасимчук на тему «Правове регулювання застосування інструментів торговельного захисту СОТ в Україні» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 із змінами, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 із змінами, інших нормативно-правових актів, які регулюють порядок присудження ступеня доктора філософії та критеріям захисту дисертації доктора філософії. Отже, наукова складова освітньо-наукової програми дисертанткою Є.А. Герасимчук виконана.

**Висновок.**

Дисертаційна робота Герасимчук Єлизавети Андріївни на тему «Правове регулювання застосування інструментів торговельного захисту СОТ в Україні» є самостійною кваліфікаційною науковою працею, що характеризується єдністю змісту, містить нові науково обґрунтовані результати теоретичного та практичного спрямування, проведених особисто здобувачкою досліджень, які виконують конкретне наукове завдання щодо дослідження правового регулювання застосування інструментів торговельного захисту Світової організації торгівлі в Україні, що мають суттєве і важливе значення для галузі

знань 08 Право та свідчать про особистий внесок здобувачки в юридичну науку, зокрема в господарське право.

Враховуючи вищевикладене, дисертаційна робота Герасимчук Єлизавети Андріївни на тему «Правове регулювання застосування інструментів торговельного захисту СОТ в Україні», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 – Право за спеціальністю 081 – «Право» відповідає вимогам п.21, 25 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), п.6, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами) а її авторка – Герасимчук Єлизавета Андріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Рецензент:**
**доктор юридичних наук, доцент,**
**доцент кафедри економічного права**
**та економічного судочинства**
**Навчально-наукового інституту права**
**Київського національного**
**університету**
**імені Тараса Шевченка** **Олександр ГАРАГОНИЧ**

Підпис засвідчую
Вчений секретар
КАРАУЛЬНА

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Ідентифікаційний код 02070944

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 61-12/2
«9» 03 2026 р.